

További művei: *Olasz freskóciklus a Szépművészeti Múzeumban*, Bp., 1921; *A pápai plébániatemplom és mennyezetképei*, Bp., 1922; *A győri Szt. Ignác templom és mennyezetképei*, Bp., 1923; *Georg Raphael Donner*, Leipzig–Wien, 1929; *Georg Raphael Donner élete és művészete*, Bp., 1933; *Bogdány Jakab*, Bp., 1941; *A Szépművészeti Múzeum 1906–1956*, Bp., 1956; *Portraying the Dead. Painting – Graphic Art*, AHA, 4(1956).

Irod.: MOJZER Miklós, *Pigler Andor köszöntése*, AH, 7(1979), 2. sz.; HAMORI Katalin, *Anton Pigler. Biographie. Pigler Andor életrajza*, BMHB, 78, 1993; Uő, *Publications d'Andor Pigler*, BMHB, 78, 1993; KOVÁCS Éva, *Pigler Andor halálára (1899–1992)*, AH, 21(1993), 3–4. sz.; MOJZER Miklós, *In memoriam Andor Pigler (1899–1992). Pigler Andor emlékezete (1899–1992)*, BMHB, 78, 1993; SZIGETHI Ágnes, *Pigler Andor (1899–1992)*, MÉ, 42(1993); Gyöngyi TÖRÖK, *Andor Pigler (1899–1992)*, AHA, 36(1993); Uő, *Bibliographie d'Andor Pigler*, AHA, 36(1993); SZIGETHI Ágnes, *Hetvenegy év a Szépművészeti Múzeumban. Pigler Andor munkássága*, Új Művészet, 10(1999), 12. sz.; MOJZER Miklós, *Pigler Andor (1899–1992)*, in „Emberek, és nem frakkok”. *A magyar művészettörténet-írás nagy alakjai. Tudománytörténeti esszégyűjtemény*, II, Enigma, 13(2006).

Ridovics Anna

plutarkus

Híres emberek életrajzát betűrendbe vagy időrendbe sorolt szócikkekben tartalmazó, tudományos ismeretterjesztő irodalmi műfaj. Antik eredetű, hagyománya Plutarkhosz *Párhuzamos életrajzok* c. munkájára nyúlik vissza. A műfaj jelentősége a →reneszánsz idején nő meg. Rousseau *A magányos sétáló álmodozásai* c. művében azt írja, hogy a kevés könyv közül, amelyet néha még olvas, Plutarkhoszt találja a leginkább vonzónak és tanulságosnak. A későbbiekben az életrajz műfaja az esszé irányába tolódik el.

A ~ a lexikonirodalom sajátos ága, mivel a szócikkeknek elbeszélő szerkezetük van. Megengedhető bennük bizonyos rendszertelenség, pl. az időrend felborítása. A szerzőnek nagyobb a szabadsága, nem minden esetben a legszorosabb érte-

lemben vett életrajzot közli, érvényesítheti saját szempontjait. Erre jó példa Pierre Blanchard *Le Plutarque de la jeunesse* (Párizs, 1803) c. munkája, ennek Mo.-on megjelent német fordítása, a *Neuer Plutarch* (Pest, 1815), valamint Kölesy Vince Károly *Nemzeti Plutarkusa* (I–IV, Pest, 1815–16). A közép-európai régióban még két, nemzeti nyelvre fordított változata napvilágot látott: a szerb *Novij Plutarch* (Buda, 1809) és Nicola Nicolau munkája, a román *Plutarch nou* (Buda, 1819).

Irod.: PLUTARKHOSZ, *Párhuzamos életrajzok*, I–II, ford. MÁTHÉ Elek, Bp., 2005; Jean Jacques ROUSSEAU, *A magányos sétáló álmodozásai*, Bp., 1997; BORZSÁK István, *Dragma. Válogatott tanulmányok*, III, Bp., 1997.

Vass Éva Tünde

a pócsi Mária-kegykép kultusza a 17–18. sz.-i Mo.-on

A máriapócsi ikont Pap István festette 1675-ben, tőle vette meg Hurta Lőrinc pócsi polgár 6 magyar forintért. A pócsi gör. kat. fatemplom →ikonosztázionján elhelyezett kép az 1696. nov. 4. és dec. 8. közötti könnyezést követő vizsgálat befejezéséig, 1697 márciusáig, állandó katonai őrizet alatt a templomban maradt, majd Eleonóra császárné kívánságára I. Lipót Bécsbe vitette. Útközben a képről több másolat készült. Az eredeti kép 1697. júl. 4-én érkezett meg a császárvárosba, s megkezdődött nyilvános bécsi kultusza. Először a Maria Stiegen-templomban alapított oltáron helyezték el. 1697. júl. 7-én a Favoritának nevezett nyári kastély kápolnájából az ágostonrendiek udvari templomába került, később visszavitték a Favoritába. Az 1697. szept. 11-i, törökök feletti zentai győzelmet Abraham a Santa Clara prédikációinak hatására a könnyező pócsi Máriának tulajdonították. 1697. dec. 1-jén a Stephansdom főoltárán helyezték el az ikont.

1699-ben →Telekesy István egri püspök másolatot készíttetett a bécsi kegyképről Imreiszky Péterrel, I. Lipót udvari festőjével. 1701. jan. 9-én I. Lipót császár megbízólevelet adott Mészáros Mátyásnak a pócsi romos templom restaurálásá-

A máriapócsi kegykép másolata. Magyar Néprajzi Múzeum, Egyházi Gyűjtemény

ra tervezett gyűjtés engedélyezéséről és támogatásáról a birodalom egész területén. 1705-ben Telekesy püspök elhelyeztette a pócsi kegykép másolatát az →egri székesegyház újonnan elkészült Máriakápolnijában. 1707-ben a pócsi templomba is került egy másolat. 1715-ben ez a második pócsi ikon is könnyezett; az eseményt ugyancsak kivizsgálták. 1731-ben megkezdődött a máriapócsi kegytemplom építése. 1749-től már használták a templomot, de csak 1752-ben szentelték fel. 1747-ben, 1772-ben és 1797-ben Bécsben megünnepelték a pócsi Mária-kép oda érkezésének 50, 75, ill. 100 éves jubileumát.

A →kegykép, amely a 17. sz. végén törökellenes palladium szerepet töltött be Bécs és a Habsburg ház védelmére, allegorikus-emblematikus kontextusba került. A 18. sz. első felében a kisgrafikai ábrázolásokon politikai vonatkozások is megjelennek Mo. és Erdély egyesítésével kapcsolatban. A 18. sz. második felében megfigyelhető Máriapócs nemzeti kultuszhelyé válása a lokális vonatkozású motívumok megjelenésével. Az ábrázolások évszázadokon átívelő, állandó jel-

lemzője a devóciós szerep és a nemzetek fölöttiség.

Irod.: SZILÁRDFY Zoltán, TÜSKÉS Gábor, KNAPP Éva, *Barokk kori kisgrafikai ábrázolások magyarországi búcsújáróhelyekről*, Bp., 1987, 111–115; TÜSKÉS, 1993, 28, 78–80, 95, 171, 222–223, 302, 382; BÁLINT Sándor, BARNA Gábor, *Búcsújáró magyarok. A magyarországi búcsújárás története és néprajza*, Bp., 1994, 104–105, 182–183, 336; PUSKÁS Bernadett, *A máriapócsi kegytemplom és bazilita kolostor*, MÉ, 44(1995); KNAPP Éva, „Abgetrocknete Thränen”. A pócsi Mária-ikon bécsi kultuszának elemei 1698-ban, in *Máriapócs 1896*, Nyíregyháza 1996. Történelmi konferencia a máriapócsi Istenszülő-ikon első könnyezésének 300. évfordulójára 1996. november 4–6., Nyíregyháza, 1996; SZILÁRDFY Zoltán, *Adatok a máriapócsi kegykép kultuszához és ikonográfiájához*, in *Máriapócs 1896...*, i. m.; Éva KNAPP, Gábor TÜSKÉS, „Abgetrocknete Thränen”. Elemente in der Wiener Verehrung des marianischen Gnadenbildes von Pötsch im Jahre 1698, *Bayerisches Jahrbuch für Volkskunde*, 1998; SZILÁRDFY Zoltán, *A török háborúk emléke barokk szentképeken*, in *Történelem-kép. Szemelvények múlt és művészet kapcsolatából Magyarországon*, kiáll. kat., MNG, szerk. MIKÓ Árpád, SINKÓ Katalin, Bp., 2000; SZILÁRDFY, 2003; KNAPP Éva, TÜSKÉS Gábor, *Populáris grafika a 17–18. században*, Bp., 2004, 83–100; TÜSKÉS Anna, *A pócsi Mária-kegykép kisgrafikai ábrázolásai. Representations of the Mary-icon of Pócs in Engravings*, in *Ars perennis. Fiatal Művészettörténészek II. Konferenciája. 2nd Conference of Young Art Historians Budapest, 2009*, szerk. TÜSKÉS Anna, Bp., 2010.

Tüskés Anna

Porció-ének („Vagyon házukban/házunkban két gonosz ember...”)

Panaszének, 1750–1800 között ponyván és kéziratokban (pl. →*Szikszai Andráshénekeskönyve*) terjedt. „Porció Pál” és „Forspont Péter” azokat az adóterheket személyesítik meg, amelyekkel a mo.-i jobbágyokat sújtották a török kiűzése után. A magánházakhoz elszállásolt birodalmi katonaság élelmezése (porció) és az ingyenes szállítás (forspont) így kerül az énekbe: „Ez a Porció